

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

За підтримки Швейцарії

european
energy award

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД

Публікація містить ідентифікацію головних викликів та можливих недоліків у процесі планування та моніторингу органами місцевої влади власних видатків на енергоносії та інвестицій в енергоефективність, способів використання отриманих заощаджень з економії, а також рекомендації для громад щодо варіантів уникнення і/чи вирішення зазначених проблеми та обґрунтування, яким чином методологія Європейської Енергетичної Відзнаки дозволить зробити це максимально ефективно.

Цю публікацію було створено в межах проекту «Впровадження Європейської Енергетичної Відзнаки в Україні», що реалізується Асоціацією «Енергоефективні міста України» за підтримки Швейцарії. Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно авторський колектив. Думка авторів не обов'язково відображає погляди донора.

Керівник проекту - Святослав Павлюк

Координатор дослідження - Сергій Кошарук

Експерти-виконавці дослідження - Сергій Гаращук, Тетяна Зятікова

Асоціація «Енергоефективні міста України»

Львів 2021

ЗМІСТ

Короткі висновки	4
I. Стислий опис методології дослідження	6
II. Аналіз нормативної документації	8
III. Процес планування енергетичних видатків	11
IV. Моніторинг виконання бюджету	19
V. Аналітичний блок	20
VI. Висновки та рекомендації	25

Короткі висновки

- Громади мають проблему з відслідковуванням обсягу видатків на заходи з енергоефективності, оскільки ті включені до загального обсягу капітальних витрат і часто їх взагалі можна ідентифікувати. Тобто громади не мають чіткого розуміння, які заходи належать до заходів з енергоефективності, а які – до інших видатків.
- Частка видатків на енергоносії в бюджетах громад становить від **1,1%** до **12,9%** (в середньому близько **7%**, або 250 грн. на кв. метр громадських будівель на рік). Це значні суми, які можуть бути зменшені в разі проведення заходів з енергоефективності.
- У **90%** громад, розрахунок обсягу асигнувань враховує не реальні теплові потреби будівель, а спирається на витрати попередніх періодів у натуральних показниках. Лише **4%** використовують норми і нормативи і тільки одне (!) місто застосовує базовий рівень споживання, розрахований на основі нормативних градусо-днів.
- Такий підхід до планування бюджетних видатків на енергоносії не відображає реальних потреб бюджетних установ, що призводить до необхідності упродовж року вносити велику кількість змін до бюджету - половина опитаних громад робить це щомісяця або щокварталу.
- Роль бюджетних установ у розрахунку планових видатків на оплату енергоресурсів - мала: безпосередньо і здійснюється лише у **23%** громад. Основну роль у плануванні, моніторингу та прийнятті рішень про використання зекономлених коштів відіграють головні розпорядники (виконавчі органи місцевих рад).
- Лише **7%** громад спрямовують зекономлені кошти на заходи з енергоефективності. Тобто домінуюча практика не дозволяє запровадити систем стимулювання працівників, відповідальних за моніторинг енергоспоживання (енергоменеджерів), і установ загалом за рахунок отриманих заощаджень.

- Частка видатків бюджету на заходи енерго-ефективності у загальній структурі капітальних видатків щорічно зростає. Так, наприклад, у 2018р. вона становила **4,9%**, а у 2020 році збільшилась майже вдвічі – до **9%**. У цих випадках головними ініціаторами заходів з енергоефективності є головні розпорядники коштів (**65%**), представники бюджетних установ задіяні лише у **19%** громад.
- Дослідженням виявлено зростаючу частку кредитних коштів у структурі фінансування заходів з енергоефективності: **64%** - у 2018р., **79%** - у 2020р. Така тенденція свідчить про його особливу важливість для досягнення енергетичних та кліматичних цілей громад та вимагає спрощення процедури залучення кредитних коштів для масштабної модернізації інфраструктури.
- Для успішного залучення коштів громади потребуватимуть кращого довгострокового планування, у чому може допомогти інструмент ЄЕВ.
- Переважна більшість коштів, скерованих на заходи з енергоефективності, вкладаються в підвищення енергоефективності будівель. При цьому загальна кількість громад, що застосовують ЕСКО-механізм є невеликою, хоча у цьому питанні прослідковується позитивна динаміка - число громад, що залучають приватні інвестиції через енергосервіс, зросло з 7-ми у 2018 році до 15-ти у 2020р.

I. Стислий опис методології дослідження

Дослідження проведено в рамках реалізації проєкту «Впровадження Європейської Енергетичної Відзнаки в Україні», який фінансує Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань, та виконується згідно з меморандумом про взаєморозуміння між Асоціацією «Енергоефективні міста України» та Міжнародним офісом Європейської Енергетичної Відзнаки (Швейцарія).

Це дослідження мало на меті ідентифікувати основні виклики і недоліки у процесі планування, моніторингу видатків на енергоносії та інвестицій в енергоефективність органами місцевого самоврядування, сформувані рекомендації щодо того, як можна вирішити ці проблеми, а також — яким чином методологія Європейської Енергетичної Відзнаки (ЄЕВ) дозволяє робити це ефективніше.

Під час дослідження було опитано 102 територіальні громади з населенням понад 12,3 млн. осіб, з яких 64 — з адміністративним центром у місті обласного значення, 26 — з адміністративним центром у місті районного значення, 12 сільських та селищних територіальних громад. В тому числі в опитуванні взяли участь міста-учасники Європейської Енергетичної Відзнаки: Вінниця, Житомир, Львів, Суми, Черкаси, Рівне, Миргород, Северодонецьк, Тростянець і Чортків.

На виконання дослідження було проведено електронне анкетування посадовців, відповідальних за енергетичний та фінансовий менеджмент в громаді. Крім того, зібрані окремі статистичні показники та показники фінансової звітності про виконання бюджетів цих громад за 2018 — 2020 роки. На основі зібраних даних проаналізовано процес планування та моніторингу видатків місцевих бюджетів на оплату енергоносіїв, заходи з енергоефективності та використання отриманих заощаджень. Також проведено аналіз нормативної документації, що регламентує процес планування та моніторингу видатків на оплату енерго-

ресурсів та інвестицій в енергоефективність.

За результатами дослідження підготовлено рекомендації для вирішення виявлених проблем на рівні органів місцевого самоврядування та сформувано пропозиції змін до діючого законодавства і нормативно-правової бази, яка регламентує вищезгадані питання.

Висловлюємо щиру вдячність Державному агентству з енергоефективності та енергозбереження України за сприяння проведенні дослідження, допомогу у поширенні електронного питальника для збору даних та участь в обговоренні результатів.

II. Аналіз нормативної документації

Нормативно-правове регулювання процесу планування та використання видатків бюджету на енергоносії та впровадження міських проектів з енергоефективності здійснюється у відповідності до вимог та положень:

- Бюджетного кодексу України;
- Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ»;
- інструкцій з підготовки бюджетних запитів, затверджених наказами місцевих фінансових органів;
- наказу Міністерства фінансів України від 03.08.2018 № 668 «Про затвердження Типової форми рішення про місцевий бюджет».

У територіальних громадах функції органів, котрі планують видатки на енергоносії та інвестиції в енергоефективність, розподіляються:

- **місцеві ради** – затверджують місцеві бюджети, в котрих відображені видатки на енергоносії та заходи з енергоефективності;
- **місцеві фінансові органи** (фінансові департаменти, управління чи відділи виконавчих органів місцевих рад) — видають інструкції з підготовки бюджетних запитів та приймають рішення про включення запитів головних розпорядників коштів до проекту бюджету;
- **головні розпорядники бюджетних коштів** (в особі керівників структурних підрозділів виконавчих органів місцевих рад) – відповідають за формування бюджетних запитів
- **розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня** (бюджетні установи) — безпосередньо планують видатки на енергоносії та інвестиції в енергоефективність.

Планування бюджетних видатків на енергоносії та заходи з енергоефективності

Бюджетний кодекс України встановлює загальні

вимоги до формування проектів місцевих бюджетів, а обов'язок і відповідальність за формування показників проекту бюджету покладає на головних розпорядників бюджетних коштів в особі керівників структурних підрозділів виконавчих органів місцевих рад (частина 4 статті 75 БКУ).

Безпосередньо планування видатків на енергоносії та інвестиції в енергоефективність здійснюють розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня — бюджетні установи. Їхні фінансово-економічні підрозділи, а у разі, коли такі підрозділи не утворені, – бухгалтерії. Вони розробляють проекту кошторисів, до яких в обов'язковому порядку додаються деталізовані розрахунки видатків, здійснені з дотриманням діючих норм, цін, тарифів та лімітів (п. 12 пост. КМУ № 228). Показники видатків, що включаються до проекту кошторису, повинні бути обґрунтовані відповідними розрахунками і деталізовані за видами та кількістю послуг із зазначенням вартості за одиницю (п. 22 пост. КМУ 228).

Для формування проекту бюджету місцеві фінансові органи, своєю чергою, видають інструкції з підготовки бюджетних запитів (частина 3 статті 75 БКУ), котрі містять вимогу до головних розпорядників бюджетних коштів розраховувати видатки, які мають бути включені до проекту бюджету.

Такі розрахунки здійснюються на плановий та наступні за плановим два бюджетних періоди (2 роки) на підставі проектів кошторисів, розроблених бюджетними установами (пункт 13 пост. КМУ 228). Інструкціями також передбачена загальна вимога здійснення розрахунків видатків з урахуванням норм і нормативів та цін і тарифів поточного року на відповідні послуги. Проте, чітких рекомендацій щодо розрахунку видатків на енергоносії ці інструкції не містять.

Врахування видатків на енергоносії та реалізацію заходів з енергоефективності у місцевих бюджетах.

Бюджетний кодекс України (частина 4 статті 77)

встановлює вимогу враховувати у першочерговому порядку потреби в коштах на проведення розрахунків за електричну та теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ, які споживаються бюджетними установами.

У відповідності до вимог ч. 5 ст. 75 БКУ, місцеві фінансові органи перевіряють бюджетний запит, поданий головним розпорядником бюджетних коштів, на відповідність меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. За результатами такого аналізу керівник місцевого фінансового органу приймає рішення про включення бюджетного запиту до проекту місцевого бюджету.

Місцеві ради ухвалюють місцеві бюджети, в яких передбачають видатки, зокрема, на енергоносії та реалізацію заходів з енергоефективності. Вони відображаються у додатку 3 «Розподіл видатків місцевого бюджету». Але якщо заходи з енергоефективності мають інвестиційний характер, такі видатки відображаються у додатку 6 «Розподіл

коштів бюджету розвитку на здійснення заходів на будівництво, реконструкцію і реставрацію, капітальний ремонт об'єктів виробничої, комунальної та соціальної інфраструктури за об'єктами».

Головні розпорядники на підставі бюджетних призначень встановлюють обсяги асигнувань на здійснення видатків розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня, які, своєю чергою, беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють оплату спожитих енергоносіїв та заходи з енергоефективності в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисом (п. 46 пост. КМУ № 228).

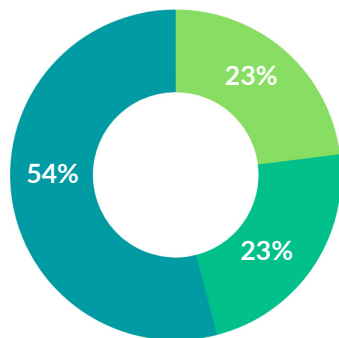
III. Процес планування енергетичних видатків

Хто здійснює розрахунки під час планування бюджетних видатків на енергоносії?

За логікою бюджетних відносин розраховувати планові видатки на енергоносії мають бюджетні установи. Але дослідження виявило, що це працює лише у 23% випадків. Натомість найчастіше розрахунок планового обсягу видатків бюджет-

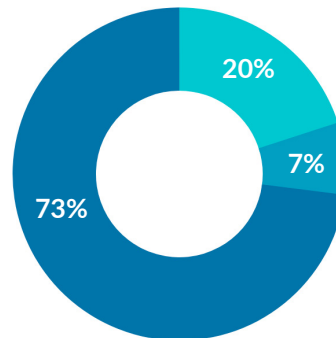
них установ на енергоносії здійснюється головними розпорядниками бюджетних коштів, що зазначили понад 50% респондентів, а 23% громад зазначили, що цей розрахунок здійснюють місцеві фінансові органи.

Лише у 7% місцевий фінансовий орган майже не втручається у розрахунки головних розпорядни-

- - головний розпорядник коштів
- - бюджетна установа
- - фінорган

Рис.2 Розпорядники коштів видатків на енергоносії

- - інколи коригує
- - коригує завжди
- - як завжди коригує

Рис.3 Коригування фінорганом бюджетного запиту головного розпорядника коштів

ків коштів під час розгляду та аналізу бюджетних запитів. У переважній більшості — до 73% — бюджетні запити інколи коригуються, а у 20% — це відбувається завжди. Випадків, коли фінансовий орган залишає розрахунки у первинному вигляді, респонденти не зазначили.

Бюджетні установи безпосередньо управляють процесом аналізу споживання енергетичних ресурсів для своїх потреб, тому мали би відігравати основну роль у процесі планування видатків на енергоносії як розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня. Але на практиці роль бюджетних установ є досить незначною і часто залежить від головних розпорядників коштів чи фінансових органів. Така ситуація притаманна як великим, так і середнім і малим територіальним громадам.

На основі чого розраховуються планові видатки на енергоносії?

Незважаючи на вимоги нормативно-правових актів (зокрема, п.12 Постанови КМУ від 28 лютого 2002 р. № 228) здійснювати розрахунки видатків на енергоносії з урахуванням норм і нормативів,

дослідженням встановлено відсутність єдиних підходів до здійснення таких розрахунків.

Понад 90% респондентів зазначили, що базою для планування видатків є дані про споживання енергоносіїв у натуральних показниках (іноді – у грошових) за попередні один/три роки. Лише 4% вказали, що використовують норми і нормативи споживання енергоресурсів.

Серед опитаних громад лише у Житомирі для розрахунку видатків на оплату послуг теплопостачання застосовується базовий рівень споживання теплової енергії, фактично розрахований на основі нормативних градусо-діб. Базові рівні у Житомирі розраховують відповідно до розробленої та затвердженої рішенням виконавчого комітету методики.

Встановлення лімітів на споживання енергоносіїв у натуральних показниках

Органи місцевого самоврядування покладають

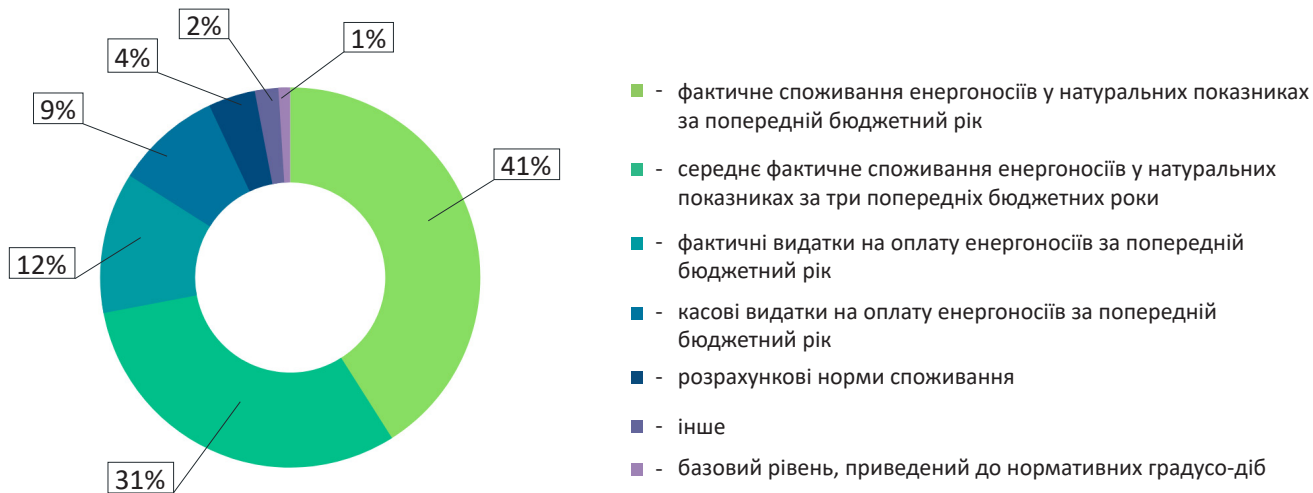

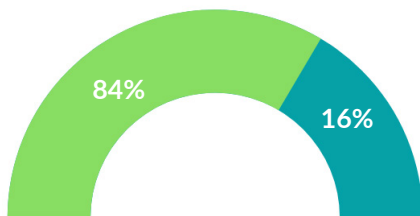
Рис.4 База для планування видатків на оплату енергоносіїв

обов'язок встановлення обґрунтованих лімітів споживання за кожним видом енергоносія на головних розпорядників коштів місцевих бюджетів, які розраховують та доводять ці ліміти кожній бюджетній установі. При цьому **метод розрахунку лімітів споживання енергоносіїв чинним законодавством не визначено.**

До 01.01.2021р. діяла норма ч.4 ст.77 Бюджетного кодексу України, згідно з якою граничні норми

(ліміти) на споживання енергоносіїв встановлювалися у натуральних показниках для кожної бюджетної установи, виходячи з обсягів відповідних бюджетних асигнувань. Тобто ліміти переважно встановлювали шляхом ділення планового обсягу асигнувань на прогнозний тариф, абсолютно не враховуючи реальні потреби установи в енергоресурсі.

Фактично ліміт дорівнює обсягу споживання у

- - шляхом ділення планового обсягу асигнувань на прогнозний тариф
- - в інші способи

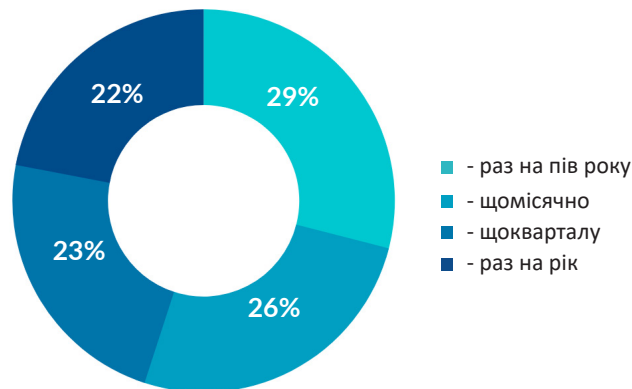
Рис.5 Способи, у які розраховуються граничні ліміти споживання енергоносіїв

попередніх роках, а якщо його не вистачає, громади просто збільшують розмір бюджетних призначень та, відповідно, лімітів у натуральних показниках, що свідчить про нікчемність такого інструменту регулювання і потребу використання нормативних методів.

Внесення змін до бюджетних призначень на енергоносії

Вищезгаданий підхід до планування бюджетних видатків на енергоносії призводить до необхідності вносити велику кількість змін до бюджету. Це підтверджує результат опитування —

49% громад здійснюють коригування бюджетних призначень на енергоносії щомісяця або щокварталу. Раз на півроку його коригують ще 29%. Решта респондентів (серед них Вінницька, Сумська та Миргородська міські ради) здійснює коригування один раз на рік.

Рис.6 Частота внесення змін до затвердженого обсягу видатків на оплату енергоносіїв

Слід відзначити, що Житомирська міська рада вносить зміни до бюджетних призначень на оплату тепlopостачання лише для перерозподілу зекономлених коштів, зокрема, на здійснення стимулюючих виплат.

У переважній більшості випадків ініціаторами внесення змін до затвердженого обсягу видатків на енергоносії є головні розпорядники бюджетних коштів (68%). Про те, що ініціаторами змін є місцеві фінансові органи, повідомили 12% опи-

таних громад, і **лише 11% респондентів вказали, що ініціаторами змін є представники бюджетних установ**. Є випадки, коли ініціатором змін є енергоменеджер громади або інша особа. Загалом ситуація свідчить про надзвичайно низький рівень залученості у процес тих осіб, які мають прямий вплив на управління споживанням енергоносіїв та коштами на їх оплату.

Причинами змін обсягу видатків на енергоносії, як правило, є необхідність їх збільшити через

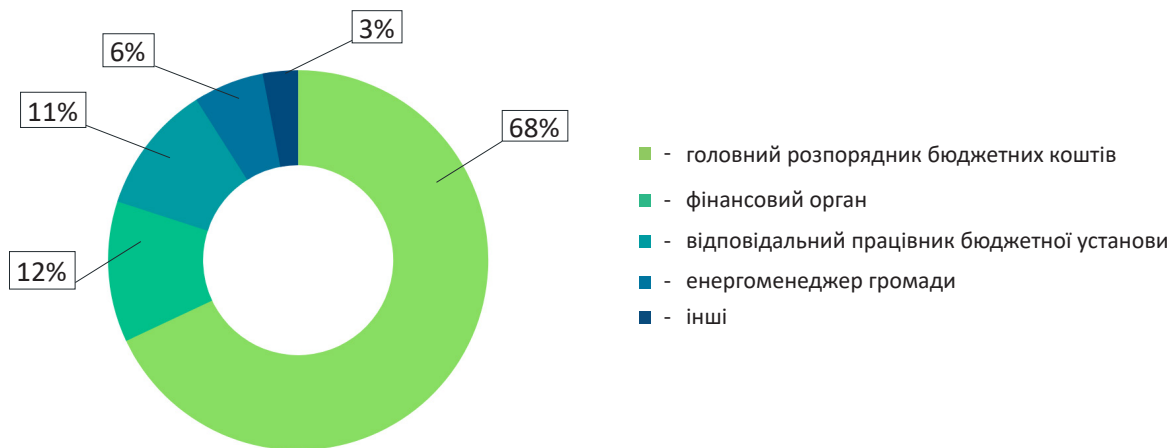
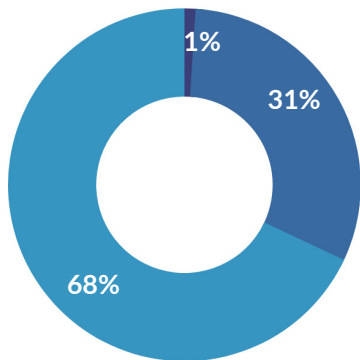

Рис.7 Ініціатори внесення змін

- - необхідність збільшення видатків на оплату енергоносіїв внаслідок збільшення потреби у натуральних показниках
- - необхідність збільшення видатків на оплату енергоносіїв внаслідок збільшення тарифів
- - спрямування економії коштів на стимулювання за результатами економії

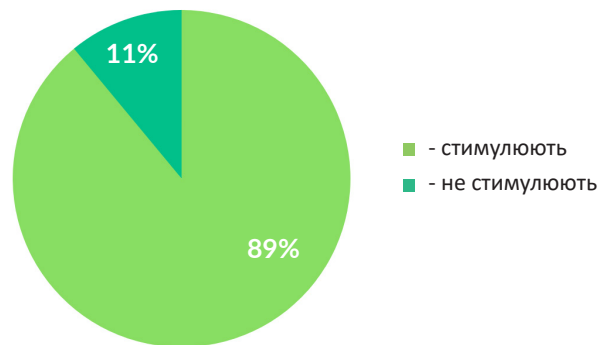
Рис.8 Причини внесення змін

зростання потреби у постачанні енергії в натуральних показниках. Це відзначають 68% респондентів. Ще 30% громад вказали, що причиною збільшення видатків є зміна тарифів, і лише 2% зазначили, що причиною змін є перерозподіл зекономлених коштів для стимулювання осіб, залу-

чених до функціонування служби енергоменеджменту, та/чи на проведення інших першочергових видатків бюджету.

Стимулювання скорочення енергоспоживання

Результати дослідження засвідчили, що 11% громад в той чи інший спосіб здійснюють стимулювання бюджетних установ та їх працівників за рахунок заощадження на оплаті енергоносіїв. Так, з бюджету Житомирської громади на стимулювання за результатами економії енергетичних ресур-

Рис.9 Стимулювання громадами бюджетних установ та їх працівників за результатами економії енергоносіїв

сів у 2019 році було спрямовано 804,7 тис. грн, у 2020 році – 671,7 тис. грн, а також з бюджету Баранівської громади у 2020 році було спрямовано 15,6 тис. грн. У решти опитаних фінансові показники лише частково підтверджують ці заяви.

Домінуюча практика формування лімітів позбавляє можливості запровадити системи стимулювання працівників, відповідальних за моніторинг енергоспоживання (енергоменеджерів), і установ загалом за рахунок отриманих заощаджень.

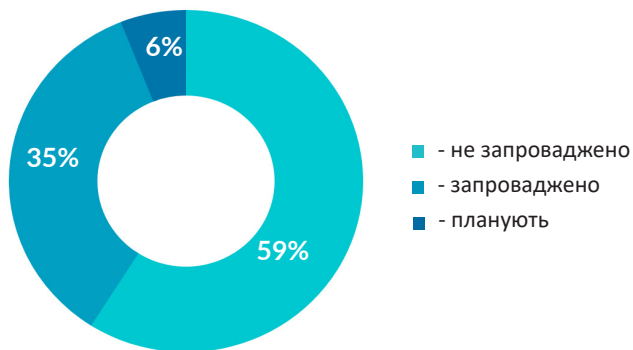

Рис.10 Стан запровадження систем стимулювання енергоощадності у громадах

88% опитаних громад зазначили під час опитування, що у разі виникнення заощаджень головні розпорядники коштів аналізують фактори, що призвели до економії.

35% опитаних громад задекларували плани зробити це (в тому числі Вінниця та Тростянець, які є учасниками Європейської Енергетичної Відзнаки).

Однак 6% опитаних громад таку систему вже запровадили (зокрема, Житомир та Чортків), а ще Проте аналіз звітності свідчить, що у переважній більшості цього не робиться, і не можна стверджувати, що до економії видатків спричинилося грамотне енергоспоживання, а не, наприклад, зупинка роботи закладу через карантинні обмеження чи тепла погода.

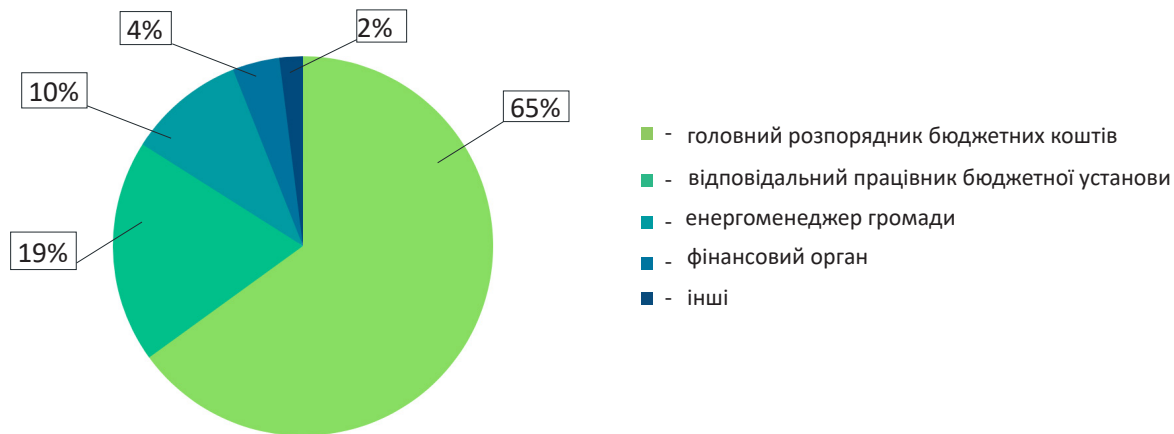

Рис.11 Ініціатори заходів з енергоефективності

Ініціювання заходів з енергоефективності

Лише в 10% громад заходи з енергоефективності розпочинаються за ініціативи енергоменеджера, ще в 19% - представників бюджетних установ. Низькою є активність у процесі ініціювання ініціації заходів з енергоефективності — всього

19%. Натомість у 65% випадків ініціатором є головний розпорядник бюджетних коштів. В окремих випадках ініціаторами є місцеві фінансові органи чи інші структурні підрозділи виконавчих органів рад.

IV. Моніторинг виконання бюджету

Місцеві фінансові органи спільно з головними розпорядниками коштів здійснюють моніторинг використання бюджетних коштів на енергоносії. Як правило, такий моніторинг здійснюється щомісячно.

Ця практика є наслідком вимоги обов'язкового звітування, запровадженої свого часу Міністерством фінансів України. До 2018 року Мінфін моніторив видатки місцевих бюджетів на енергоносії, для чого збирав від місцевих фінансових органів інформацію про стан розрахунків бюджетних установ і організацій, що фінансуються з місцевого бюджету, за спожиті комунальні послуги та енергоносії згідно з наказом від 16.09.2010 №1036 «Про затвердження Змін до Порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів України та місцевими фінансовими органами».

Зараз вимогу звітування скасовано, проте більшість місцевих фінансових органів продовжує збір даних про стан розрахунків бюджетних установ і організацій за спожиті комунальні послуги

та енергоносії у розрізі кожного енергоносія, про що повідомили 96% опитаних громад.

Варто відзначити, що результати моніторингу видатків на енергоносії зіставляють з даними енергетичного моніторингу у 63% опитаних громад, але доцільність існування двох паралельних систем моніторингу залишається під питанням, оскільки фінансові показники можна перевіряти разом з енергетичними.

IV. Аналітичний блок

У 2020 році видатки бюджету громади на теплопостачання, водопостачання і водовідведення, електроенергію, природний газ, інші види енергоносіїв та оплату енергосервісу, склали в середньому 3-8% обсягу видатків, проведених із загального та спеціального фондів бюджету (без урахування капітальних видатків, проведених з бюджету розвитку).

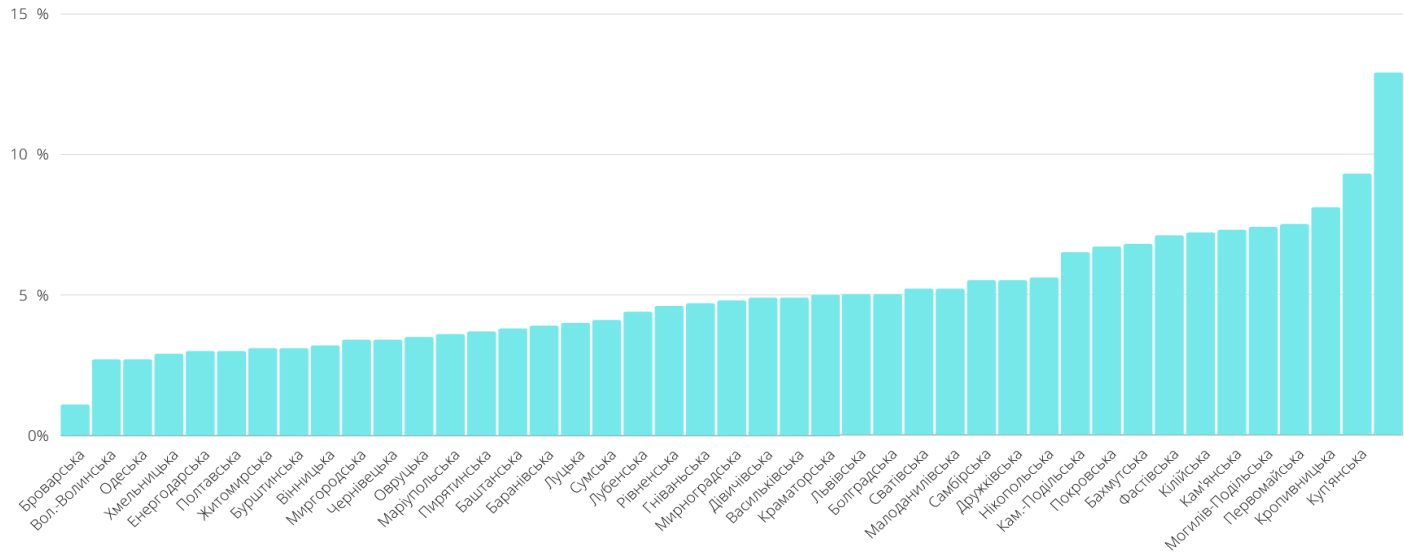

Рис.12 Питома вага видатків на енергоносії у загальній структурі бюджету

У розрахунку на одного мешканця видатки на закупівлю енергоресурсів за 2020 рік, як правило, скла-
дали від 200 до 700 грн.

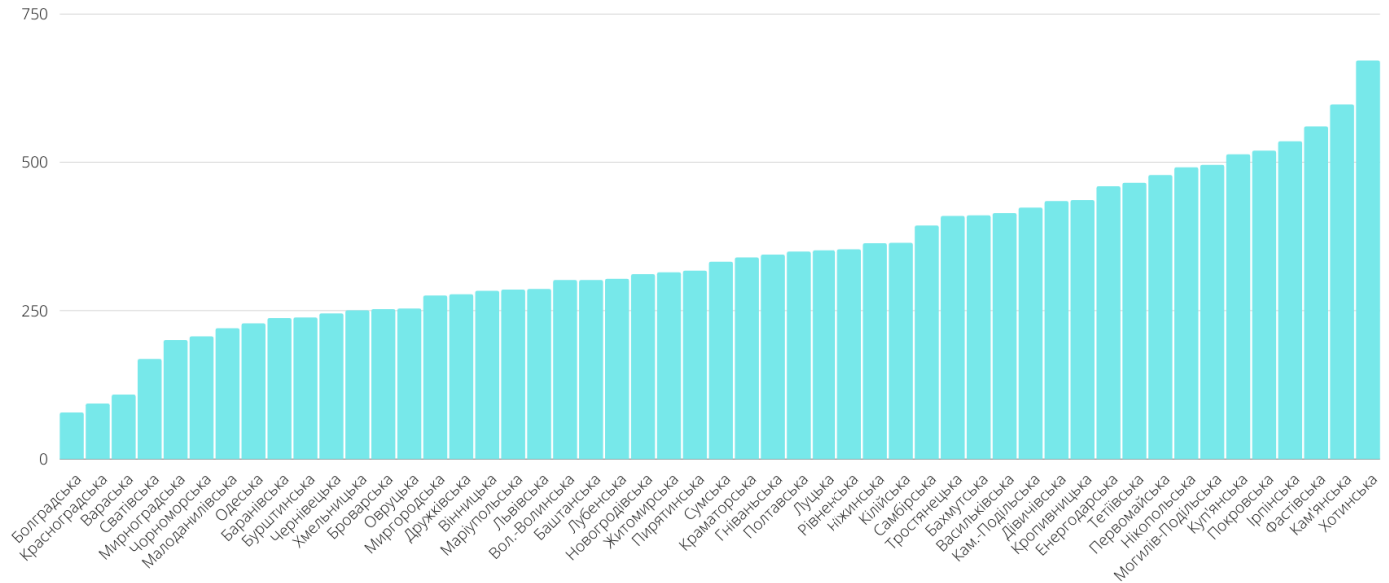

Рис.13 Видатки на енергоносії за 2020 рік в розрахунку на одного мешканця громади, грн

Видатки на закупівлю енергоресурсів з бюджету громади на 1 кв. м. будівель, які утримуються за рахунок міського бюджету, становили як правило, від 100 до 300 грн на рік.

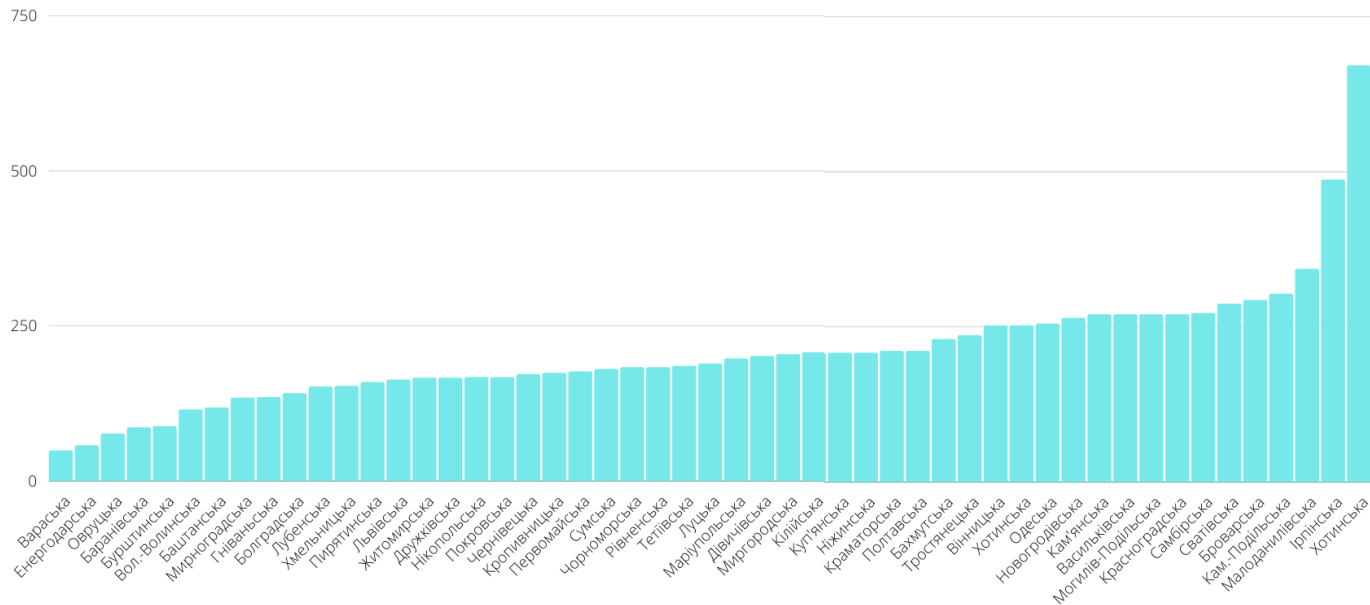

Рис.14 Видатки на 1 м2, грн

Частка видатків бюджету на заходи енергоефективності у загальній структурі капітальних видатків щорічно збільшується. У 2018 році видатки на енергозбереження становили 4,9 %, у 2019 – 6,9 % і у 2020 – 9 %. На жаль, зібрані фінансові показники в частині видатків на функціонування системи енергоменеджменту (оплата праці, обладнання, навчання та підвищення кваліфікацій працівників)

у більшості є не релевантними. До того ж окремі громади, у яких запроваджено систему енергоменеджменту, не зазначили обсяг видатків на забезпечення таких систем. Тож відношення згаданих видатків до енергоносіїв та заходів з енергоефективності неможливо було дослідити.

Загалом на енергомодернізацію громадських будівель та об'єктів інфраструктури з бюджетів

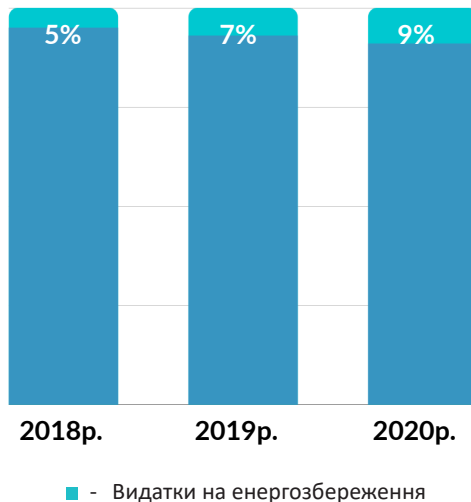

Рис.15 Видатки на енергозбереження у загальній структурі капітальних витрат

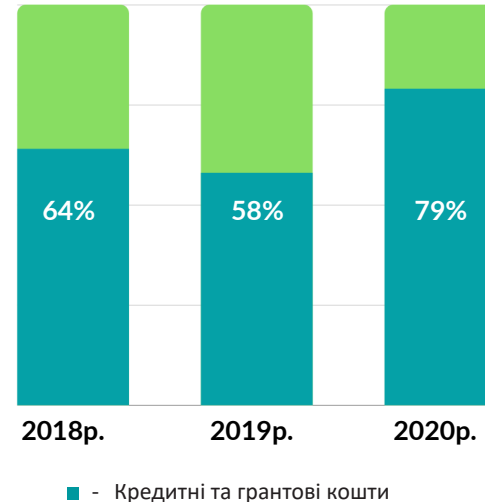

Рис.16 Частка залучених фінансових ресурсів у загальному обсязі інвестицій на енергоефективність

52 громад у 2018 році було спрямовано 571,9 млн.грн (в тому числі 64 % – за рахунок кредитних та грантових коштів), у 2019 році – 513,7 млн.грн (58% – кредитні та грантові), у 2020 році – 1 151,3 млн.грн (з яких 79 % – кредитні і грантові кошти).

Переважна більшість коштів інвестується у здійснення заходів з підвищення енергоефективності громадських будівель.

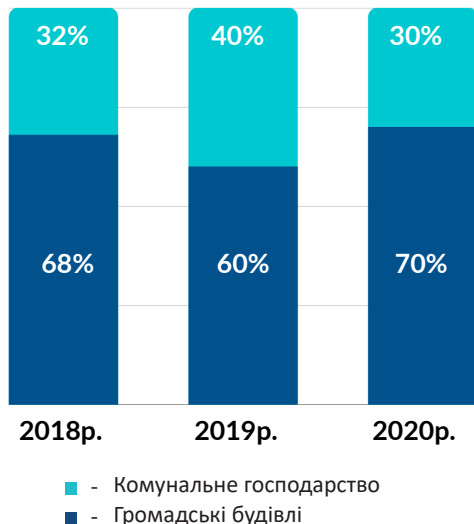

Рис.17 Розподіл інвестицій на енергоефективність за сферами господарства

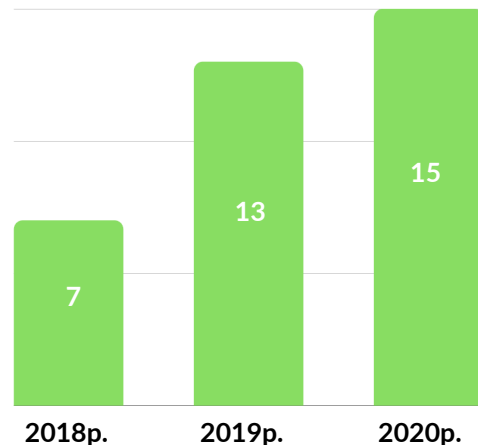

Рис.18 Громади, які використовують ЕСКО

У 2018 році на оплату енергосервісу спрямовували кошти з місцевого бюджету 7 громад з 52 опитаних. У 2019 році таких громад було вже 13, у 2020 – 15.

Таким чином прослідковується стійка тенденція до збільшення числа громад, які використовують ЕСКО-механізм у впровадженні енергоефективних заходів.

VI. Висновки та рекомендації

За результатами проведеного дослідження встановлено:

- низьку роль розпорядників коштів нижчого рівня (безпосередньо представників бюджетних установ та закладів) в процесі планування та управління видатками на енергоносії;
- надмірний вплив головних розпорядників та фінансових органів у процесі планування та використання коштів бюджету на енергоносії;
- відсутність чіткої системи планувальних документів, що унеможлиблює оцінку досягнення досягненні стратегічних цілей.

Рекомендації органам місцевого самоврядування:

1. Підвищити роль енергоменеджера громади під час планування видатків бюджету на оплату енергоносіїв, а також під час ініціювання заходів з енергоефективності.
2. Передбачити обов'язковість погодження

енергоменеджером громади планових обсягів споживання енергоносіїв у натуральних показниках, а також визначення пріоритетності впровадження заходів з енергоефективності.

3. Утворити в громаді постійну робочу групу, предметом діяльності якої є розробка, впровадження та моніторинг концепцій/стратегій/програм/планів у всіх сферах муніципальної інфраструктури.
4. Здійснювати щорічну інвентаризацію об'єктів енергетичного моніторингу та співставлення даних системи енергетичного моніторингу з даними бухгалтерського обліку.
5. Встановлювати рішеннями виконавчих комітетів базовий рівень споживання енергетичних ресурсів у розрізі будівель бюджетної сфери та планувати обсяги бюджетних асигнувань на енергоносії на основі визначених базових рівнів.

6. Доповнити інструкції з підготовки бюджетних запитів до місцевих фінансових органів правилом формування видатків на енергоносії як добуток прогнозного тарифу та встановленого базового рівня споживання будівлі.
7. Запровадити системи стимулювання бюджетних установ та працівників за рахунок заощаджень, отриманих в результаті впровадження енергоменеджменту.
8. Впровадити регулярне (щоквартальне) звітування енергоменеджера про використання енергоресурсів перед місцевою радою.
9. Здійснювати щорічний аналіз фактичного споживання енергоносіїв у будівлях та формування на його основі рейтингів, порівняльних діаграм тощо.
10. Приймати рішення щодо пріоритетності впровадження заходів з енергоефективності за результатами аналізу фактичного споживання енергоносіїв будівлями бюджетної сфери.
11. Щорічно оновлювати планові документи

(зокрема, цільові програми з енергоефективності.

12. Запровадити чітку ідентифікацію видатків на заходи з енергоефективності у бюджеті через запровадження окремого розділу і/або відповідної програми.
13. Розробити документ, що визначить перелік енергоефективних заходів, які можуть закладатися у бюджет громади.

Впровадження системи сертифікації громад **Європейська Енергетична Відзнака** може допомогти налагодити вищезгадані процеси через:

- Побудову чіткої системи взаємопов'язаних планових документів (концепцій/стратегій/програм/планів) щодо енергоефективності.
- Підвищення енергоефективності та надійності інженерної інфраструктури муніципалітету шляхом системної модернізації, спрямованої на досягнення стратегічних цілей.
- Встановлення системи контролю за впровадженням заходів з енергоефективності та

ефективним використанням енергоресурсів.

- Налагодження ефективної комунікації між структурними підрозділами виконавчих органів ради через створення постійної робочої групи для формування/впровадження енергетичної та кліматичної політик в громаді.
- Встановлення внутрішніх (між структурними підрозділами виконавчих органів та установами, організаціями, комунальними підприємствами) та зовнішніх (між громадськими організаціями, бізнесом, вищими навчальними закладами, фінансовими організаціями, муніципалітетами України та інших країн) постійних партнерських взаємозв'язків.

Пропозиція змін до діючого законодавства та нормативно — правової бази, яка регламентує вищезгадані питання:

1. Верховній Раді України - законодавчо закріпити обов'язковість запровадження систем енергоменеджменту у кожній громаді та періодичного (щоквартального) звітування енергоменеджера перед місцевою радою про використання енер-

гетичних ресурсів у будівлях бюджетної сфери (зміни до ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні”).

2. Держенергоефективності — затвердити єдиний порядок моніторингу споживання енергетичних ресурсів з обов'язковим проведенням щорічної інвентаризації даних, їх верифікації та аналізу, здійснення прогнозування обсягів споживання енергетичних ресурсів.

3. Держенергоефективності — розробити та затвердити рекомендації щодо визначення базових рівнів споживання енергетичних ресурсів.

4. Мінфіну — розробити та затвердити порядок визначення бюджетних асигнувань на оплату енергоносіїв з урахуванням середньострокового бюджетування на основі базових рівнів споживання енергетичних ресурсів.

5. Кабінету Міністрів України - створити систему фінансової підтримки участі громад в добровільних ініціативах щодо енергоефективності та збереження клімату.

